

Maruša Pušnik

Anthony Giddens: Preobrazba intimnosti. Ljubljana: Založba / *cf., Rdeča zbirka, 2000

237 strani (ISBN 961-6271-28-8), 3.960 SIT

prevod Polona Mesec, spremna beseda Alenka Švab

Brez vaše privolitve vas nihče ne more pripraviti do tega, da se počutite manjvredni ... Koristno je, da spoznate nekaj napačnih ljudi, saj boste takrat, ko boste spoznali pravo osebo, znali biti zares hvaležni... Take in podobne nerodno naivne življenjske floskule, instant navodila za čustveno polnejše bivanje oziroma stilizirane recepture za osmišlitev življenja, ki kar vrejo iz prekipevajoče literature za samopomoč v sodobni družbi, zapolnjujejo vrzeli, nastale s kastracijo tradicionalne avtoritete, ki je v predmodernih družbah posamezniku predstavljala vrelec vednosti o njem samem in o njegovih odnosih do drugih in sveta. Še več, nudila mu je občutek kontinuitete, varnosti, gotovosti in trdnosti obstoja. Z industrializacijo in modernizacijo pa je prišlo do propada tradicionalnih avtoritet in odtegotvanja posameznika od varnega zavetja (lokalne) skupnosti, zato je posamezniku v posttradicionalni družbi naloženo težko breme tematiziranja lastne umeščenosti v kompleksni družbeni univerzum. Tako vloga župnika, ki s prižnice osmišlja življenja in predpisuje vrednote, kot vloga vaškega »tribuna«, ki deli moralne nasvete, sta bili v sodobni družbi nadomeščeni prav zaradi shizofrene razcepljenosti posameznika, ki se neskončno lovi v začaranem krogu delanja lastne biografije. Od tod torej poplava terapevtskih priročnikov in vdor terapij v popularno kulturne žanre (omenimo le intenziven pohod *Reality TV*, s pomočjo katere si posamezniki osmišljajo lastne eksistence, ko s »kukanjem« kradejo odgovore na vprašanja, ki zadevajo njihovo ontološko varnost, *kako in kaj biti* - kako si izbrati partnerja/ico, ali se poročiti ali ne, kakšna je njihova spolna usmeritev itd.). Pričujoča knjiga prominence svetovne sociologije, Anthonyja Giddensa, ki je v izvorniku izšla leta 1992 temelji prav na analizi takšne terapevtske literature, ki se ukvarja z obvladovanjem naših intimnih življenj.

S teorijo transformacije intimnosti in zasebnosti v družbenih pogojih pozne oziroma visoke modernosti se Giddens, ki vztrajno zavrača oznako postmodernista, kot pomemben vir zapiše v zgodovino družbene teorije. Avtor zagovarja tezo, da je pozna modernost izrazito reflektivna, družbene spremembe, ki temeljito prestrukturirajo sodobni svet, pa se po njegovem mnenju odražajo na globalni ravni, hkrati pa korenito posegajo tudi v preoblikovanje jaza. Do preobrazbe pomenov intimnega življenja po Giddensu potemtakem prihaja zaradi družbenih razmer, ki smo jih na kratko očrtali zgoraj, saj jaz postane reflektivni projekt, na katerem delamo vse svoje življenje. V takšnem teoretskem kontekstu se Giddens loteva analize transformacije narave spolnih odnosov, erotike in ljubezenskih razmerij ter pri tem raziskuje čustveno področje, ki so ga družbeno teoretske obravnave dolga desetletja ignorirale. Pravi, da se zaradi modernega družbenega življenja, kjer postaja (spolna) identiteta posameznika reflektivni dosežek (str. 151), pojavljajo nove oblike osebnih odnosov, in sicer prihaja do *čistega razmerja*, ki se nanaša na »situacijo, kjer dva stopita v družabni stik zaradi stika samega, zaradi tistega, kar lahko vsaka oseba dobi iz daljšega druženja z drugo osebo; in ki traja le, če obe strani menita, da je obojestransko zadovoljivo« (str. 64). Spremembe, ki vplivajo na spolnost, so dandanašnji, sodeč po Giddensovem mnenju, revolucionarne v najglobljem smislu. Čisto razmerje, ki ne predpostavlja poroke in je bodisi heteroseksualno, biseksualno ali homoseksualno, vodi do popolne reorganizacije intimnosti in »obljubljaja demokraciji« (str. 189), saj lahko pri konstruiranju lastnih biografij črpamo iz pluralnosti intimnih razmerij. Giddens pravzaprav na naivno optimističen način pripiše reflektivnemu projektu jaza neizmeren revolucionarni potencial, ko pravi, da ta lahko pelje do osvoboditve osebne sfere. Nekako kar preveč zastrašujoče pretenciozno zagovarja tezo, da lahko preobrazba intimnosti pripelje do obsežne čustvene reorganizacije družbenega življenja, saj je spolnost »območje

temeljnega političnega boja, pa tudi sredstvo emancipacije« (str. 184), ki bo privedla do zatona patriarhata in bo demokratizirala osebna življenja.

Zastrašujoče zato, ker njegova konceptualizacija biografije kot naracije v tem odkriva predvsem emancipacijske potenciale in reflektivno identiteto celo stilizira kot prizorišče subverzije, ki vodi do radikalnega prevrata; in zastrašujoče morda tudi zato, ker tako konstruirano biografijo predstavlja zgolj kot odziv na zunanje družbene ali ekonomske razmere. Prav na tej točki se lomi netradicionalna forma subjektivnosti v modernih družbah, ki bi ji Giddens tako rad privesil emancipacijske možnosti. Emancipacijski impulz, ki ga propagira kot posledico eksternih družbenih struktur, ki naj bi osvobodil javno sfero prek politiziranja zasebnosti, pa je emancipatoren le, dokler ne sprevidi oblastnih form družbenih razmerij.

Na tem mestu se naslanjamo na Foucaulta, saj tudi on obsežno poroča o transformaciji seksualnosti in celo Giddens sam mu posveča dobršen del svoje knjige, a ga kategorično že vnaprej zavrača kot tistega, ki izpušča čustva. V bran Foucaultu moramo povedati, da ne postavlja širšega abstraktnega družbenega konteksta in intimnega življenja na diametralna konca, nasprotno, prek koncepta diskurza, tehnik sebstva in vsakdanjih praks ju poveže bolj, kot jih je sposoben povezati Giddensov aparat. In prav v načinu obravnave subjektivnosti je srž problema Giddensove teorije, ki bi od Foucaulta lahko veliko pridobila. Giddens zaradi pletenja zgodbe o emancipatornem potencialu vseživljenskega projekta samouresničevanja, ko se »nenehno [...] pogajamo za možnosti življenjskega sloga« (str. 80), spregleda oblastne odnose in mehanizme, ki procese subjektivacije po Foucaultu šele omogočajo. Subjektiviteta ni frivolni projekt, še zdaleč ni produkt avtonomnega procesa revidiranja lastnih biografij in neskončnega izbiranja iz skladovnice življenjskih stilov, ampak se posameznik kot subjekt izoblikuje šele v vsakdanjih (celo intimnih) praksah, ko se formira prek različnih tehnik sebstva, saj je vedno podvržen diskurzivnemu režimu specifičnega družbeno-historičnega konteksta, ki posameznike umešča na specifične subjektivne položaje. Tega pa Giddens ne poudarja, saj reflektivnemu projektu jaza pripisuje emancipacijske sposobnosti tam, kjer Foucault opozarja na mehanizme oblasti. Giddens zatorej zdrzne nevarno na rob prepada, ko poskuša prek koncepta reflektivnega samouresničevanja emancipirati tudi javno sfero in odpravljati neenakosti, a jih konstituira kot eksterno vnaprej podeljene: »Namesto tega bi morali reči, da veliko moških ni sposobnih konstruirati samopripovedi, ki bi jim omogočila, da bi se sprijaznili z vse bolj demokratično in preurejeno sfero osebnega življenja« (str. 122), ali celo, »Spolna delitev dela namreč v bistvu ostaja nedotaknjena, saj v večini kontekstov modernih družb moški tako doma kakor v službi večinoma niso pripravljeni zrahljati vajeti svoje oblasti. Svojo prevlado izkoriščajo za svoje interese, vzroki za to pa so povsem materialni« (str. 137).

Preobrazba intimnosti je zaradi »netehničnega« besedišča in jasnosti pisanja dostopna širokemu krogu bralstva, čeprav širše Giddensove teorije o družbenih spremembah v reflektivni modernosti ne predstavi najbolj nazorno. Slabše podkovani bralec o teorijah reflektivne modernosti se bo zato nekoliko težje prebijal skozi zapiske. Bralec bo sicer fasciniran nad široko paleto podrobnih in sočnih zgodb o ljubezenskih in seksualnih razmerjih, ki jih avtor navrže, a na koncu zaradi pomanjkanja vednosti o teh teorijah ne bo znal sešteti, koliko je ena in ena oziroma kaj hoče avtor z raznorodnimi konkretnimi primeri povedati. Vsem takim zatorej priporočamo, da preberejo spremno besedo Alenke Švab, ki z zvrhano mero teoretskega znanja in z umetelno govorico prodre v srčiko Giddensove teorije, jo za bralca razgrne kot na dlani ter umesti avtorjevo interpretacijo kompleksnega spreminjanja intimnosti v širši kontekst njegove teorije oziroma teorij reflektivne modernosti nasploh. Med bolj reprezentativna Giddensova dela bi potemtakem lahko uvrstili prej knjige, kot so *Consequences of Modernity* (1990), *Modernity and Self-Identity: Self and Society in Late Modern Age* (1991) ali *Reflexive Modernisation* (1994), ki jo je spisal skupaj s še dvema eminentnima teoretikoma visoke modernosti, z Ulrichom Beckom in Scottom Lashem.

Navkljub omenjenim pomanjkljivostim in za kritičnega bralca teorij pozne modernosti skoraj nepremostljivim zevom knjige, Giddens, ki ne velja le za najbolj branega družbenega teoretika,

pač pa tudi za političnega aktivista in promotorja »tretje poti«, z interpretacijo preobrazbe intimnosti in zasebnosti ostaja aktualen, ko nas skuša po predlagani poti zapeljati do sija emancipacije. Giddensovo pot bi potemtakem lahko brali kot aktualno do tiste mere, ko poudarja moč čustev in intimnih razmerij v vsakdanjih življenjih zahodnih družb. Toda takšno pot, ki jo propagira avtor (kar ga hote ali nehote »nevarno« približa postmodernim modnim sociologom), bi morali krepko premisliti in ji dodati povsem spregledano ostrino družbene kritike oblastnih dispozitivov, v objemu katerih posamezniki na življenjskem odru prek samopripovedovanja inscenirajo lastna življenja in urejajo svoje biografije, saj lahko takšna pot ob vnaprejšnjem pripisovanju emancipatornega potenciala reflektivnim identitetnim izbiram kritično zavest vleče samo še navzdol. Torej, pot v naše najgloblje intimne koticke je lahko tudi pot do osvoboditve in do demokratizacije javnega prostora, vendar šele, če uberemo nekoliko drugačno pot od tiste, po kateri stopa Giddens, namreč pot, ki razkriva tudi (mikro) oblastna razmerja ob reflektivnem konstruiranju biografij. In to je pot, ki obljublja vstop v še zadnji rezervat družbene kritike.

Boštjan Šaver

Victor E. Taylor: Para/Inquiry: Postmodern Religion and Culture. London, New York: Routledge, 2000
145 strani (ISBN 0-415-18903-9), \$ 28.95

Pričujoče delo predstavlja še en drobec mozaika na področju študij postmodernizma. Drobec, ki ga odlikujeta interdisciplinarnost, slikovit uvid v zgodovino in glavne teme postmodernizma, in predvsem prepletanje treh aspektov družboslovne in humanistične misli: religije, kulturnih študij in literature. Avtor se v delu posveti nociji svetega v kontekstu postmodernizma. Vsekakor je delo priporočljivo branje vsakomur, ki je usmerjen v branje postmodernizma. Avtor predava na York Collegu v Pennsylvaniji, je sourednik del *Postmodernism: Critical Concepts (1998)* in *The Routledge Encyclopedia of Postmodernism: Disciplines, Terms, and Figures (2003)*, urednik elektronske revije *Journal for Cultural and Religious Theory*.

V uvodnih odstavkih smo seznanjeni z opredelitvijo postmodernizma, pri čemer avtor izpostavlja naslednje različne konotacije predpone *post*: najprej, postmodernizem je nekaj, kar modernizem predhaja, hkrati je postmodernizem nekaj, kar modernizmu nasprotuje, in postmodernizem je nekaj, kar modernizem nadaljuje. Post sugerira na nekaj v zgodovinskem preseku, hkrati je postmodernizem pogosto vmeščen v okrilje postmodernosti. Pri tem postmodernost označuje predvsem historično ero, široko uporabljen sociološki termin, ki se nanaša na družbene okoliščine poznega kapitalizma. Spričo takšne distinkcije avtor opredeljuje postmodernizem kot *moteč simptom post-industrijske-pozno-kapitalistične družbene organizacije* (str. 4), ki ni omejen na ravni časovnosti in historičnosti. Drugače rečeno postmodernizem ni vkleščen v kontinuum subtilnih argumentov in propozicij. Denimo v kontinuumu filozofske misli v historičnem aspektu bi kaj hitro lahko (pre)brali postmodernizem kot nedavno instalacijo v seriji različnih perspektiv. Taylor opozarja, da pri tem ne misli, da je postmodernizem izključen iz filozofskega diskurza. Postmodernizem uokvirja filozofsko polje do tolikšne mere, da hkrati vedno nekaj izostaja zunaj okvirja. Takšen nastavek pa je ključ, s katerim bralcu avtor predstavi nocijo *para/inquiry*, v slovenskem jeziku *para/poizvedovanje*. Para/poizvedovanje je torej nekaj, kar je zunaj ali okoli centra – kontekstualizacija tega pa je tudi rdeča nit v osmih poglavjih pričujočega dela.

Avtor nas v prvih dveh poglavjih seznanja s paralogijami in parastrukturami svetega ter literature. Da bi lažje označil tisto, kar je okoli, najprej opredeli realnost. V luči literarne kritične perspektive jo opredeli kot suspenzijo med psihozo in jezikom (str. 11). Pri tem navede definicijo Floyd